

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен "доктор" по професионално направление **3.8. Икономика**, научна специалност **"Икономика и управление"**

Автор на дисертационния труд: **Силвия Александрова. Христова**

Тема на дисертационния труд: **Усъвършенстване процеса на обучение на персонала в мебелното производство**

Член на научното жури: **Димитър Христов Тенчев, д-р, професор**, ХТМУ София, кат. "Икономика и стопанско управление", назначен със заповед № Р-ОХ - 77 от 02.03.2017 на Ректора на ХТМУ София

1. Биографични данни и характеристика на научните интереси

Авторът на дисертационния труд притежава необходимата квалификация, трудов стаж, образование и опит. През различните периоди от своя живот тя е завършила различните образователни степени - средно образование НПМГ, специалност "Математика и информатика", ОКС Бакалавър в УНСС, специалност "Информатика", придобила е квалификация специалист по "Бизнес комуникации и реклама" и "Педагогика" в ХТМУ София, ОКС Магистър по "Публична администрация и евроинтеграция" в ТУ София..

Работила е като счетоводител, мениджър, главен специалист, мениджър продажби, оператор на база данни в различни бизнес организации.

Като преподавател опит натрупва като хоноруван асистент в ТУ София и последно от 2014 г. като асистент в катедра "Икономика и стопанско управление" при ХТМУ София.

Разработва своята дисертация под формата на самостоятелна подготовка през периода юли 2014 до днешна дата умело комбинирайки своите научни интереси с преподавателска дейност в областта на "Икономика", "Счетоводство", "Мениджмънт", "Култура на бизнеса" и др. Тази симбиоза между преподавателска научноизследователска дейности и позволява да вникне дълбоко в проблемите на академичното обучение и да направи успешен паралел и оценка на потребността от допълнителен вид обучения, което е обект на дисертационния труд.

Дисциплините, по които води упражнения и позволяват да разгръща по-широко интегрирания характер на преподаване с разнообразни методи, техники и различни гледни точки, обогатявайки съдържанието на учебния материал за студентите.

2. Преглед на дисертационния труд и анализ на резултатите

Представеният за рецензия дисертационен труд е разработен и структуриран в четири глави, Увод, Заключение, Приложения в общ обем от 162 страници. Оформен е адекватно, като е представена допълнителна информация относно използваните съкращения, наименования на таблиците и фигурите и прочее.

Адекватно са формулирани целта, задачите, предмета и работната теза на разработката, които по недвусмислен начин определят нейната актуалност и трасират

логичното излагане на проведените изследвания, анализа на резултатите, обобщенията по всяка тема и формират основата за разработване на холистична методика за Организиране, планиране и оптимално провеждане на процеса на обучението в организациите.

Предмет на изследването е проучване и анализиране на потребността от обучение на персонала в предприятията от раздел „Производство на мебели“ (сектор „Преработваща промишленост“). Наред с това е и оценяване на възможността от разработване и внедряване на методика за оптимално организиране на обучителния процес в организациите.

Обект на изследването са предприятията от сектор „Преработваща промишленост“, с раздел „Производство на мебели“. Проучването и анализирането на дейността в този раздел се осъществява с оглед да се намерят общите параметри за внедряването на методика за обучение на персонала в този вид предприятия.

Изследователска теза: Разработването на практически приложима методика за обучение на персонала в организациите е цялостен, систематичен процес. Нейното прилагане би довело до повишаване на мотивацията и удовлетворение от работата на хората, до повишаване на тяхната ефективност и ефикасност, продуктивност и би спомогнала за повишаване на конкурентоспособността на организациите.

Целта на дисертационния труд е да се проучи, анализира и оцени необходимостта от обучение на персонала в предприятие от раздел „Производство на мебели“ (сектор „Преработваща промишленост“). Въз основа на получените резултати да се разработи методика за неговото ефективно организиране и реализиране в конкретно предприятие за производството на мебели, както и да се обобщят резултатите от приложението ѝ.

За постигане на поставената цел и доказване на формулираната изследователска теза са конкретизирани следните **задачи**:

- ✓ Изясняване на основните теоретико-методични и нормативни аспекти на обучението и развитието на човешките ресурси.
- ✓ Изследване особеностите на сектор „Преработваща промишленост“, раздел „Производство на мебели“.
- ✓ Идентифициране на потребността от обучение на човешките ресурси в предприятие за производство на мебели.
- ✓ Разработване на общоприложима методика за проучване, прогнозиране, планиране, организиране и провеждане на обучение на персонала в организацията.
- ✓ Приложение на методиката в конкретно предприятие за производство на мебели и обобщаване на резултатите от внедряването ѝ.

2.1. Актуалността на разглежданата проблематика е адекватно обоснована. Необходимостта от провеждане на системно обучение в контекста на повишаване на знанията и уменията на хората в конкретната област в условията на криза в образованието в страната е ясно и категорично доказана. Наред с това е изведена и потребността от системност и непрекъснатост на обучителния процес като всеобхватен, а не кампаниен акт.

Знаещите и можещи кадри имат решаващо значение за успешното представяне на организациите, за ефективната работа, за конкурентоспособността на фирмата и прочее. Именно осъзнаването на този факт е и в основата на организирането и провеждането на процесите на обучение, отразяващ интересите на всички заинтересовани страни - мениджмънт, персонал, клиенти и други.

2.2. Степен на познаване на проблема.

Авторът демонстрира широко познаване на същността на проблема В първа глава на дисертационния труд са разгледани и анализирани теоретичните аспекти на обучението на персонала в организациите. Посочени са същността и характеристики на обучението и е направена ясна отлика между обучение и развитие на хората. От направения обзор са изведени и основните причини, цели и етапи на обучението. Изследваната научна литература - 122 източника са добра основа за систематизираните изводи в края на първа глава. Посочените принципи, заложи в процесите на обучение, интегрирани с целите за него представляват "мостът" към разработената в четвърта глава методика. Обърнато е внимание на различните аспекти в обучението на различните категории персонал - работници, служители, мениджмънт, което също спомага за прецизирането на областите и предметите на обучение на ниво организация.

Разгледан е и вероятно един от най-трудните аспекти при реализацията на обучителните процеси, а именно измерването на тяхната ефективност (полза).

Втора глава е посветена на формите и методите приложими при обучението на работната сила в организациите. Тази част от разработката има предимно системен характер. В нея са разгледани някои от основните подходи при реализацията на обучението и свързаните с това методи и форми. Самият факт, че за всяка една конкретна фирма се прилагат или приспособяват или разработват варианти, в зависимост от спецификата показва богатото разнообразие от инструменти, които могат да бъдат имплементирани за постигане на целите на процеса. Направеният обзор представлява моментна снимка на съществуващите към онзи момент и приложени техники, като авторът напълно обосновано не претендира за изчерпателно познаване на всички възможни форми.

Формулираните след първа и втора глава изводи обобщават същността на направените проучвания и потвърждават адекватността на дефинираната изследователска теза. Тези изводи са в основата на подходящият избор и дефиниране на използвания подход и методика за постигане на целта на разработката.

Трета глава представлява обследване на статуса на мебелното производство в страната. Наред с това е изследвана възрастовата, половата и образователната структурата на заетите в този подсектор хора. Установени са потребностите от обучение през погледа на мениджмънта в контекста на стратегическите виждания на собственици и управители за развитие на техните фирми. Приложените въпросници са с достатъчна задълбоченост, за да изведат основните тенденции в изследванията, а именно че технологичното и продуктовото обновяване на организациите са основният движещ фактор (мотиватор) за планиране и провеждане на обученията в организациите. Установено е, че често самият мениджмънт не осъзнава потребността от повишаване на квалификацията на работната сила, просто защото няма визия за

бъдещето. Този факт е отразен по успешен начин в разработената в четвърта глава методика, където при обследването на нагласите на заинтересованите страни за обучение, на мениджмънта е посветена една фаза, имаща характер както на същинско отразяване на намеренията, но и подсещаща за необходимостта от това да се гледа напред, а не само да преобладава "гасенето на пожари".

Основният принос на дисертационния труд, а именно методиката за холистично планиране, организиране и провеждане на обучението в организацията е обособен в самостоятелна четвърта глава. По мнение на рецензента, това е добро решение, защото то спомага за по-ясно идентифициране на всички фактори, оказващи влияние върху оптимизирането на този процес. Структурираната в 24 стъпки методика системно разгръща логиката на процеса на обучение. Като се започне от нагласите на мениджмънта за стратегическото развитие на организацията и произтичащите от него решения и потребности от знание и умения вътре във фирмата, премине се през самооценката на хората за тяхната нагласа и осъзната необходимост от повишаване на уменията - технически и социални и произтичащата от това мотивация, която съществено влияе върху представянето на организацията, премине се през организаторите на процеса на обучение, най-често персоналът на отделите по човешки ресурси, които имат ангажимента за правилното структуриране на обученията по характер, области, подходящи групи участници, преподаватели, място и време и прочее и се проучи и анализира мнението на клиентите по отношение на удовлетворението на техните потребности от целия пакет продукт/услуга, всичко това спомага за наистина холистично виждане и адекватно реализиране на точните обучения на точните хора, в точно необходимото време.

Логичният завършек на разработката е направеното апробиране на представената методика в реални условия на действащо предприятие от подсектор "Мебелно производство". Анализът на резултатите от това имплементиране са адекватни и съответстват на очакванията за допринасяне на съществена полза в постигането на оптималност на процеса на обучение. Посочените факти, резултат от последващата анкета към заинтересованите страни доказват това. Предвид високата инерционност на фактическото въздействие на процесите на обучение върху представянето на хората и организациите, към момента трудно би могло да се каже колко устойчив би бил този подход във времето, но си позволявам да предположа, че именно всеобхватния характер на методиката предопределя постоянни положителни резултати.

Като препоръка към авторът си позволявам да отправя предложение след известно време да бъде направено допълнително повторно проучване и верифициране на резултатите, за да се установи именно верността на тенденцията за устойчивост.

3. Съответствие между автореферата и дисертационния труд

Авторефератът е представен в изискуемия от учебното заведение вид. В него са посочени всички важни акценти от представения дисертационен труд по адекватен начин, позволяващ логичното възприемане на развитие на тезата на дисертацията. В този смисъл има пълно съответствие между съдържанието на дисертационния труд и представеното в автореферата съдържание.

4. Приноси

Авторът на дисертационния труд е определил четири приноса на своята разработка. Те са напълно адекватни както по характер, така и по своята същност.

Три от тях са с научно приложен характер (в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия **Обогатяване на съществуващите научни знания**).

Един е с приложен характер (**Приложение на съществуващи методи в практиката, водещи до усъвършенстване на управленската експертиза за важни области от бизнеса**).

Приемам тяхното разграничаване за напълно подходящо.

5. Публикации по дисертационния труд.

Представени са шест научни публикации, публикувани в научни издания и представени на признати научни форуми. Всички те са напълно в контекста на тематиката на дисертационния труд и областта на научните интереси на автора, което още веднъж доказва задълбочеността на направените изследвания и адекватността на разработката.

Не са представени цитирания на автора от научни или други среди.

6. Мнения, препоръки и бележки.

Дисертационния труд представлява широкообхватно изследване на проблематиката, свързана с адекватното проектиране и реализация на учебния процес в организационните единици, отразявайки конкретните изисквания и очаквания на заинтересованите страни в този процес.

Разработените и приложени анкетни карти за процеса на изследване на нагласите, за по-точно прецизиране на характера на обученията, областите, подходите, преподавателския състав и прочее са заимствани от чужд опит, но умело са адаптирани за нуждите на разработката, като резултатите от тях дават действително по-пълна представа за конкретиката, съответстващата на обекта на изследването - мебелното производство.

По мое мнение целта и свързаните с нея задачи, както и тезата на дисертационния труд са постигнати успешно.

Освен направената по-горе препоръка относно верифициране на резултатите след определен период от време, за да се потвърди устойчивостта на постигнатия ефект в мебелната фирма, препоръчвам в по-късен етап методиката да бъде апробирана и в друго предприятие от различен сектор на икономиката, за да се потвърди нейната универсалност.

Авторката има перспективата да продължи своята учебно преподавателска дейност и научни изследвания в същата област, за което мисля, че е удачно да продължава да следи новостите в имплементирането на различни подходи или комбинация от тях и публикации в световната информационна мрежа, за да може да усъвършенства разработената от нея методика, добавяйки нови аспекти, произтичащи от психологически характер, както на работната сила, така и на мениджмънта и

клиентите. Предвид на високата динамика на бизнес средата и промяната на клиентските нагласи, очаквания и изисквания, постоянното усъвършенстване на обучението в коя и да е област и сектор от икономиката е постоянен процес, подлежащ на непрекъснати подобрения.

7. Лични впечатления

Познавам Силвия Христова от нейното участие в организираните от катедрата Научни конференции като участник със задълбочени познания и сериозни амбиции за демонстриране на знания и умения.

Преки впечатления придобих след нейното назначаване за асистент в катедра "Икономика и стопанско управление" при ХТМУ София. Тя участва активно в учебния процес с предложения за подобряването му, развива нови теми и прилага атрактивни методи на преподаване. В неформалните срещи със студентите активно подпомага интегрирането на желаещите да участват в научни изяви и новите форми на трансфер на знания и умения - изнесените семинари.

Тези аспекти от нейната работа ми позволяват отново да потвърдя своята позитивна оценка за нейните способности като преподавател и изследовател и да я представя като оформен научен работник с потенциал за развитие.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

В заключение искам да декларирам своята **твърда положителна оценка** за представения от Силвия Александрова Христова дисертационен труд. Разработената методика, направените изводи и обобщения и дефинираните приноси са напълно адекватни. Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Химикотехнологичния и металургичен университет София и покрива наукометричните показатели за придобиването на образователна и научна степен "доктор".

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури да гласува **положително** и да присъди на Силвия Александрова Христова образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност "Икономика и управление"

Член на журито:.....

(проф. д-р. Димитър Тенчев)

София, април, 2017 г.